

आधुनिक भारताच्या सामाजिक-धार्मिक सुधारणा

ब्राह्मो समाज

- राजा राम मोहन रॉय (1772-1833) यांनी ऑगस्ट 1828 मध्ये ब्राह्मो सभेची स्थापना केली
- ब्राह्मो समाजाचा दीर्घकालीन अजेंडा हिंदू धर्माचे शुद्धीकरण आणि एकेश्वरवादाचा प्रचार करणे हा होता.
- हा दीर्घकालीन अजेंडा कारण आणि वेदांच्या दुहेरी स्तंभांवर आधारित होता
- समाजाने मानवी सन्मान, मूर्तीपूजेला विरोध आणि सतीसारख्या सामाजिक वाईट गोष्टींवर टीका करण्यावर भर दिला.
- महर्षि देबेंद्रनाथ टागोर यांनी 1843 मध्ये चळवळीत सामील झाल्यावर चळवळीला नवीन जीवन दिले.
- समाजाने विधवा पुनर्विवाह, स्त्रियांचे शिक्षण, आणि संयमात बहुपत्नीत्व सुधारणेचे उच्चाटन केले.
- केशूब चंद्र सेन जेव्हा ते सामील झाल्यावर लगेच त्यांना आचार्य बनवले गेले, तेव्हा समाजाने ऊर्जा, जोम आणि वक्तृत्वाचा आणखी एक टप्पा अनुभवला. चळवळ लोकप्रिय करण्यात त्यांचा मोलाचा वाटा होता.

ब्राह्मो समाजाचे महत्त्व-

- बहुदेववाद आणि मूर्ती पूजेचा निषेध करा.
- जातीव्यवस्थेवर टीका केली.
- कर्माच्या सिद्धांतावर आणि आत्म्याच्या स्थलांतरावर कोणतीही ठोस भूमिका घेतली नाही.

प्रार्थना समाज

- केशब चंद्र सेन यांनी 1863 मध्ये मुंबईत प्रार्थना समाज स्थापनेत मदत केली.
- ते हिंदू सनातनी लोकांशी संघर्ष करण्यापेक्षा शिक्षण आणि अनुनय यावर अवलंबून होते.
- त्याच्या चार-बिंदू सामाजिक अजेंडामध्ये समाविष्ट आहे-
- जातीव्यवस्थेला नकार
- महिलांचे शिक्षण.
- विधवा पुनर्विवाह
- स्त्री आणि पुरुष दोघांसाठी विवाहाचे वय वाढवणे.

खालील प्रख्यात व्यक्तींचा समावेश आहे-

1. जी. रानडे (1842-1901)
2. जी भांडारकर
3. जी. चंदावरकर.

यंग बंगाल चळवळ

- हिंदू महाविद्यालयात शिकवणारे हेन्री विवान डेरॉजिओ हे नेते आणि त्याचे प्रेरणास्थान होते.
- 1820 आणि 1830 च्या सुरुवातीच्या काळात, बंगालमधील तरुणांमध्ये एक मूलगामी बौद्धिक कल उदयास आला जो 'यंग बंगाल चळवळ' म्हणून ओळखला जाऊ लागला.
- फ्रेंच क्रांतीची प्रेरणा घेऊन, डेरॉजिओने आपल्या विद्यार्थ्यांना प्रेरणा दिली
- चळवळीचा मात्र दीर्घकालीन प्रभाव पडू शकला नाही, त्याची कारणे आहेत-
- त्यावेळची प्रचलित सामाजिक परिस्थिती मूलगामी कल्पना स्वीकारण्यासाठी योग्य नव्हती.
- चळवळीचा जनतेशी कोणताही वास्तविक संबंध नव्हता.

परमहंस मंडळी

- त्याची स्थापना महाराष्ट्रात 1849 मध्ये झाली.
- या चळवळीचे संस्थापक एकाच देवावर विश्वास ठेवतात.
- ते प्रामुख्याने जातीचे अडथळे तोडण्यावर केंद्रित होते.
- त्यांनी विधवा पुनर्विवाह आणि महिलांच्या शिक्षणाचाही पुरस्कार केला.
- परमहंस मंडळीच्या शाखा पूना, सातारा आणि महाराष्ट्रातील इतर शहरांमध्ये अस्तित्वात होत्या.

आधुनिक भारताच्या सामाजिक-धार्मिक सुधारणा यांची यादी

नाव	संस्थापक	ठिकाण	वर्ष
आत्म्या सभा	राममोहन रॉय	कलकत्ता	1815
ब्राह्मो समाज	राममोहन रॉय	कलकत्ता	1828
धर्मसभा	राधाकांत देव	कलकत्ता	1829
तत्त्वबोधिनी सभा	देबेंद्रनाथ टागोर	कलकत्ता	1839
मानव धर्म सभा	मेहताजी दुर्गाराम मंचरम	सुरत	1844
परमहंस मांडली	दादोबा पांडुरंग	बॉम्बे	1849
राधा स्वामी सत्संग	तुळशी राम	आग्रा	1861
भारतीय ब्राह्म समाज	केशुब चंद्र सेन	कलकत्ता	1866
दार-उल-उलूम	मोहम्मद कासिम नानोत्वी, रशीद अहमद गंगोही आणि 'आबिद हुसैन	देवबंद (सहारनपूर, यूपी मधील एक शहर)	1866
प्रार्थना समाज	डॉ.आत्माराम पांडुरंग	बॉम्बे	1867
आर्य समाज	स्वामी दयानंद	बॉम्बे	1875
थियोसोफिकल सोसायटी	हेलेना पेट्रोव्हना ब्लॉव्स्की, कर्नल हेन्री स्टील ओलकॉट, विल्यम क्लान जज	न्यूयॉर्क शहर, युनायटेड स्टेट्स	1875
साधरण ब्राह्म समाज	आनंद मोहन बोस, सिबचंद्र देब आणि उमेशचंद्र दत्ता	कलकत्ता	1878

डेक्कन एज्युकेशन सोसायटी	विष्णुशास्त्री चिपळूणकर, बाळ गंगाधर टिळक, गोपाल गणेश आगरकर	पुणे	1884
मोहम्मद शैक्षणिक परिषद	सर सय्यद अहमद खान	अलीगढ	1886
देवा समाज	शिव नारायण अग्निहोत्री	लाहोर	1887
रामकृष्ण मिशन	स्वामी विवेकानंद	बेलूर	1897
रामकृष्ण मिशन	स्वामी विवेकानंद	बेलूर	1897
भारताचे सेवक	गोपाल कृष्ण गोखले	पुणे	1905
सेवा सदन सोसायटी	रमाबाई रानडे	पुणे	1909
समाज सेवा लीग	नारायण मल्हार जोशी	बॉम्बे	1911

byjusexamprep.com